

Králik László és a magyar cserkészzet születése

Nem szép dolog más valaki írását saját nevünk alatt kiadni, és nem is cserkészies. Mégis ezt sikerült elkövetnie BŐVÍZ LÁSZLÓnak, aki, mint a Vajdasági Magyar Cserkészszövetség ügyvezető elnöke *A magyar cserkészzet születése* címen könyvet jelentetett meg (Beodra, 2004). Mert noha mind a kötet borítóján, mind belső címlapon, sőt a 4. oldalon található bibliográfiai leírásban is kizárólag Bővíz László neve szerepel szerzőként, a kötet 164 oldalából csupán a 7–12. oldalig terjedő bevezetést írta ő. A 13–159. oldalig tartó főrész KRÁLIK LÁSZLÓ egykori nagybecskereki és gödöllői gimnáziumi tanár munkája, amely eredetileg a piaristák vezette nagybecskereki gimnázium 1909/1910. évi értesítőjében jelent meg *A »Boy-Scouts«, az angolok legújabb ifjúsági egyesülete* címmel. A kötet szövegét ezeken felül még Králik László egy naplórészlete, valamint néhány kapcsolódó fotó egészíti ki. És hogy mindehhez miért volt szükség még a magyar piarista tartományfőnök engedélyére is, miközben Králik László örökössei (legalábbis a kötet impresszuma szerint) nem adták hozzájárulásukat a még 2009-ig szerzői jogvédelem alatt álló munka megjelentetéséhez, azt végképp föl nem foghatom.

A kötet valódi tartalmát tehát Králik László 1910-ben írt munkája, az első magyar cserkészkönyv teszi ki, de mielőtt annak ismertetésére térnék, foglalkoznom kell a bizonyos hatoldalal bevezetéssel is. Ebben ugyanis Bővíz László azon elméletét igyekszik bizonyítani, hogy az első magyar cserkészcsapat Nagybecskereken alakult volna meg Králik László vezetésével „már 1909-ben vagy a tízes évek legelején” (10). A szerző szerint ennek bizonyítékai a gimnázium 1909/1910. évi értesítőjében megjelent tanulmány, valamint a nagybecskereki püspökségen őrzött „Nagybecskereki cserkész-ezred”-főiratú (de természetesen évszám nélküli) zászló lennének. (Utóbbi fotóját szintén közli a kötet.)

A helyzet azonban az, hogy a jelek szerint az 1871-ben született Králik László maga nem volt cserkész, sohasem tett cserkészfogadalmat, sem Nagybecskereken, sem mássutt. Erről egyébként legvilágosabban éppen a kötetben közölt (1923-ban papírra vett) naplórészlet tanúskodik, amelyben leírta, hogy 1910-ben megjelent írását „kevesen méltatták figyelmükre ... eltelt három év is, amíg 1913-ban az első cserkészcsapat létesült” (156-157). Ugyanekkor afelett is kifejezte örömét, hogy akkori lakóhelyén, Gödöllőn 1922-ben végre megalakult a cserkészcsapat, „és hogy legalább legkisebbik fiam, Lajcsi valóságos cserkész” (158).

Bizonyos mértékig érthető, hogy egy-egy helyi közösség megpróbálja fölidézni és magyarázni múltjának emlékezetes eseményeit, hogy azokból erőt merítsen, azonban az efféle hagyományápolás nem járhat együtt a múlt újraírásával és legendák teremtésével. A nagybecskereki cserkészeknek ráadásul amúgy sem kell szégyenkezniük, hiszen ha nem is elsőnek, és nem Králik László vezetésével, de mindenképpen az elsők között alakult meg az ottani cserkészcsapat, föltehetően 1914 tavaszán. Az iskola nyomtatott értesítői és kéziratos krónikája (Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára, Budapest) számolnak be arról, hogy 1914. március 31-én és június 1-én „az intézet 30 tanulója Burget József, Vajda Lajos és Barts Gyula dr. tanárok vezetése alatt cserkészkirándulást rendezett Titelre”, majd pedig „június 27-től július 5-ig 16 tanuló Burget József és Vajda Lajos tanárok vezetése alatt cserkészkirándulást rendezett Munkácsra és a vereckei szoros megtekintésére.” (Ehhez még csak azt tehetjük hozzá, hogy Burget József az iskolában természetrajtot és földrajtot tanított, tanártársai magyart, latint és történelmet és mindnyájan világi tanárok voltak.)

Az iskolatörténeti források között ezek az első és egyben utolsó adatok a régi nagybecskereki cserkészetről. (Bővíz László említi könyvében a Torontál újság 1913.

és 1914. évi híradásait is, amelyek föltehetően ugyanezekre a kirándulásokra vonatkoznak.) Néhány hónap múlva ugyanis kitört az első világháború és a vezetők egyikét, Vajda Lajost behívták katonának. Ez, továbbá az a körülmény, hogy a megmaradó tanároknak is állandóan három-négy katonáskodó társukat kellett helyettesíteniük, valószínűleg derékba törhette a szépen induló kezdeményezést. Ezen idő emléke lehet azonban már említett cserkész-ezredzászló is, amelyet egy két ötagú csillaggal ellátott cserkészliliom díszít, tehát valóban korai emléke a magyar cserkészletnek. (A csillagok 1919-ig szerepeltek a magyar cserkészjelvényben.) Azt azonban semmi nem bizonyítja, hogy ez a zászló 1913 előtt készült volna.

Mindezek fényében tehát továbbra is nyugodtan állíthatjuk, hogy az első magyar cserkészlet Budapesten született meg 1911/1912-ben a református ifjúsági egyesület, a Regnum Marianum, valamint az egyetemi és piarista gimnáziumok keretében. Králik László pedig az 1910-es évek azon nyitott szellemű magyar pedagógusai közé sorolandó, akik érdeklődtek a cserkészlet módszerei iránt, ám azokkal csupán papíron foglalkoztak, a gyakorlatban sohasem próbálták ki őket. (Ide tartozik egyébként például Sík Sándor jóbarátja a neves piarista teológus, Schütz Antal is, aki a cserkészlet módszer iránt érzett minden nagyrabecsülése ellenére sem fogott kezébe cserkészbotot és például 1914 júliusában is a vági tutajút helyett inkább az adriai nyaralást választotta.)

Megjegyzésre érdemes az a filológiai érdekesség is, hogy – Bővíz László állításával (9) és az eddigi köztudomással szemben – Králik valószínűleg soha nem olvasta eredetiben Baden-Powell *Scouting for Boys* című munkáját, hanem csupán annak német átdolgozása volt a kezében. A már idézett naplórészletben ő maga számolt be arról, hogy „[1909] vége felé hozattam egy nagy német művet” (155). Ezt munkájában (19-20) cím szerint is megnevezte: „Das Pfadfinderbuch ... herausgegeben von Stabarzt Dr. A. Lion”. Ha ezt összehasonlítjuk Králik könyvével, akkor láthatjuk hogy a nagybecskereki tanár valóban majdnem teljesen a német könyv szerkezetét követte, csupán annak utolsó, a német hazafiasságról és a német cserkészszövetségről szóló fejezeteit hagyta el. A *Pfadfinderbuch*-ban ráadásul azok az ábrák is megtalálhatók, amelyeket Králik „nyomdai akadályok” miatt nem tudott közölni. Egy új kiadáskor talán érdemes lett volna ezeket is közzétenni. (A *Pfadfinderbuch* 1913. évi negyedik kiadása megtalálható például a budapesti Piarista Központi Könyvtárban.)

Mindezen körülmények ellenére Králik László munkája valóban érdekesítő olvasmány a mai gyakorló cserkészvezetők számára. Ebben a majdnem százéves írásban ugyanis közvetlenül találkozhatunk a Bi-Pi-féle cserkészlettel, annak gyakorlatiaságával és idealizmusával. Vajon melyik cserkészünk tenne meg például ma „egész egyedül ... legalább 24 kilométernyi utat ... gyalog vagy csónakban” vagy melyikük tudna a saját maga rakott tűzön „egy font lisztből ételt készíteni – edény használata nélkül”. Pedig ezek – Králik ismertetése szerint – az újoncpróba követelményei voltak. Sőt, az újoncpróba-hoz az is hozzátartozott, hogy az újonc „legalább is egy ifjút toborzott a cserkészők csapata számára” (25). Hasonló gondolatébresztő részleteket még sokat idézhetnék föl a könyvből, ám ezt én inkább mindenkire magára bízom. Králik László könyvének újbóli megjelentetése ugyanis éppen azért volt hasznos, mert cserkészletünk eme „alapdokumentumának” elolvasását minden érdeklődő számára lehetővé tette. A magam részéről csak remélni tudom, hogy ezt minél többen meg is teszik és így Bővíz László kötete, ha magyar cserkészlet születésének megismerésére nem is alkalmas, de Králik László munkájának újraközlésével hozzájárulhat annak megújításához.

2004. március 23.

Koltai András st. (320. Nimród)